

FSO 30 år:

Tanker omkring et jubileum

av Knut Mønnesland

ENHVER IDÉ eller ethvert tanke-system har sin tid, er det blitt hevdet. Det økonomiske system som kalles merkantilismen hadde sin tid, det kongelige enevelde av Guds nåde hadde sin tid som politisk idé, marxismen har hatt sin tid som virksom idé og som maktfaktor. For 15 år tilbake eller mer ville vel mange ha tatt til motmæle mot sistnevnte påstand, men heller få i våre dager. Intet oppsiktsvekkende ved dette, vil vel mange tenke. Ideologier oppstår, noen av dem vokser seg store og betydningsfulle en tid, men eldes så og forgår – en syklus vi kjenner godt fra livet selv.

Imidlertid, hvor nærliggende det enn kan virke å betrakte all idéhistorie på denne måten, lar det seg absolutt høre å gjøre gjeldende visse motforestillinger. Innvendinger mot denne sysklike betraktningssåte kan være basert på at den ikke tar hensyn til idéers gyldighet, og at deres varighet gjennom historien kan være basert mer på maktutøvelse til fordel for bestemte forestillinger enn på deres iboende kvalitet. Som et eksempel på bestandige idéer som synes å trosse bildet av tanke-systemers nærmest natur-nødvendige syklus av fødsel, toppunkt, alderdom og død bør nevnes de idéer som naturvitenskapen bygger på, nemlig nødvendigheten av uhildet observasjon via sansene av empiriske fenomener, at

våre sanser er til å stole på, ("sansenbedrag" skyldes feil tolkning av sansenes budskap), at rasjonell vurdering må til for å tolke sansenes budskap på rett måte, og videre at mennesket har kapasitet til rasjonell tenkning.

Siden den moderne naturvitenskap så dagens lys på 1600-tallet har den aldri siden vært oppgitt, den har simpelthen vært ansett for å være for betydningsfull og nyttig. (Kristendommen har nok holdt seg lenger som tankeretning, la gå at den lenge har vært på nedtur, men en skal huske på at den gjennom mange århundrer har vært opprettholdt ved hjelp av tvang). En kan observere at selv regimer bygd på høyst irrasjonelle ideologier ikke har villet gi avkall på teknologi (anvendt naturvitenskap), selv om denne egentlig har bygd på forutsetninger som disse regimer har tatt avstand fra. Hysteriske tyske nasjonalister oppfattet ikke datidens teknologi som et "entartet" fenomen, selv om meget av den unektelig var utviklet under forhold som hadde lite til felles med de forhold som hersket under det nasjonalsosialistiske regimet. For bare å nevne ett konkret eksempel, man avviste ikke å bygge fly og anvende dem i krigføringen selv om flyet var en innretning som var utviklet under det forkjetrede amerikanske plutokrati. (Ei heller stridsvognen som

var utviklet i Storbritannia). Kunne det komme noe godt fra disse land? Ja, tydeligvis. Heller ikke i Sovjet-Samveldet unnså man seg for å søke å videreutvikle vestlig teknologi, selv om denne var et produkt av engasjerte enkeltindividers innsats og ikke skyldtes hverken den kollektive "arbeiderklassen" eller partikadrene.

Forholder det seg kanskje på tilsvarende måte med idéer om personlig frihet som det gjør med de idéer som danner grunnlaget for naturvitenskapen? Er det like innlysende at de prinsipper og forutsetninger som gjelder for personlig frihet er like uomgjengelig nødvendige for menneskelig fremgang og trivsel som teknologien har vist seg å være? Vel, at det i virkeligheten forholder seg slik er iallfall adskillig klarere, skulle jeg tro, for den som har lest Ayn Rand. Men denne erkjennelse har tydeligvis ikke vært like åpenbar opp gjennom historien. Likevel, iallfall siden John Locke, har det eksistert tenkere som har fremført tanker i den retning – mer eller mindre godt uttrykt – fortrinnsvis i Vest-Europa og dets avlegger, Nord-Amerika. Deres innsats må sies å ha vært av uvurderlig betydning i Vestens utvikling, selv om man gjerne skulle sett at denne hadde vært større enda. Det ville imidlertid være galt eller iallfall unøyaktig bare å plassere Ayn Rand på skuldrene av tidligere tenkere. Meget av hennes idéer er unike nyvinninger.

I Norge begynte enkelte å bli oppmerksom på Ayn Rand og hennes filosofi utover i 1960-årene. Man hadde lest *Atlas Shrugged* og *The Fountainhead* og noen holdt kanskje *The Objectivist Newsletter*. For tredivde år siden, altså i 1972, fikk en av disse den idé å danne en forening av likesinnede

til intellektuell videreutvikling og sosialt samvær. Mannen var Einar Hodne som hadde kommet i kontakt med en gryende Objektivist-bevegelse i USA. FSO ble stiftet. Selv kom jeg inn i bevegelsen kort tid etter, da var Terje Houeland formann og Åge A. Holter nestformann.

I 1975 tok et av FSOs medlemmer Trond Ruud initiativet til å få utgitt et tidsskrift, *EGO*, med ideologisk stoff og med relevante kommentarer til tidens begivenheter. Det ble den gang sagt at den artikkelen som hadde slått best an var en artikkel av Kirsti Minsaas: Hvorfor slaktes Fjernsynsteatret? Det var på den tid da absurd teater var høyeste intellektuelle mote, og Fjernsynsteatret sendte knapt noe annet, det måtte da være den ideologisk patente Berthold Brecht. Innholdet også ellers i tids-skriftet var etter min mening absolutt godt, men det kom ut med bare tre nummer. Om dette skyldtes navnet på publikasjonen, Ole Jacob Hoff mente at å gi den dette navnet var å gjøre oppforbakken steilere enn nødvendig, om det skyldtes manglende markedsføring eller om det skyldtes blass trykk og altfor liten skrift (lesere av publikasjonen bør helst være utstyrt med forstørrelsesglass) er ikke godt å si. Viljen og selve idéen var ihvertfall god.

Etterhvert kom vi i gang med standsvirksomhet ute i byen og idet studentene ankom på Blindern i september. Men vi kan ikke si at det hele spredte seg som ringer i vannet. Miljøet var stadig preget av faste gjengangere. Årsmøtene utviklet seg imidlertid etter hvert med offentlige lokaler, med tilreisende fra ellers i landet, særlig fra Bergen, og en gang med foredragsholder fra USA (Alan Gotthelf).

Vi fikk etterhvert en god del medlemmer spredt over det ganske land. Vi

måtte finne på noe som kunne engasjere og interessere de medlemmene som ikke kunne komme på møtene vi holdt i Oslo. Med det for øye laget vi en bulletin med utklipp fra diverse presseorganer, både ting vi mente var gode og lesverdige og en "Horror File", det hele fyldig kommentert. I tillegg fulgte et resymé av inngående post til foreningen. Angående the Horror File var det slett ikke bare publikasjoner på venstresiden som preget spalten. En viktig bidragsyter var *Norges Kjøbmansblad*, hvor uthengning av handlende som solgte for billig og ikke holdt "solidariske" priser hørte til dagens orden, sammen med klager over at det var for mange aktører i dette eller hint marked; dette måtte det "gjøres noe med", man var raus med forslag om bransjer som burde underlegges konsesjonsplikt. Kommentarer overflødig, skulle jeg tro.

I denne tiden holdt Knut Boye, dengang stud. jur. en forelesningsserie for oss i rettsfilosofi, ved en anledning kom forøvrig en av dem som underviste ham i faget, Fridtjof Frank Gundersen, på besøk. Vi gjorde også et forsøk på å "sprite opp" møtene ved å skaffe motdebattanter, vi begynte med DKSF med formannen Kåre Verpe med følge av medkonservative. Dette ble ikke gjentatt. De besøkende var simpelthen for ukjent med det vi stod for. Det virket som de kom til et ukjent land med et ukjent språk.

Ved midten av -70-årene var det vel, kom en ung mann til Oslo fra det høye nord. Han het Tore Bøckmann (vi kjente ham fra tidligere årsmøter forøvrig), og han var vel utstyrt med kassetbånd om Objektivismen, de fleste av Leonard Peikoff, det kunne gjelde vestlig filosofi gjennom tidene, kurs i Objektivismen, kurs i logikk m.m. Han ble ny formann i

foreningen. Lydbånd-forelesningene foregikk først på Blindern og siden i leiligheten til Nils Myklebust i Dalsbergstien. Dette var utvilsomt meget givende for dem som deltok, men uansett hvor høyt skolert vi ble, gikk dette på bekostning av den utadrettede virksomhet. FSO hadde på den tid preg av en lukket krets hvor få eller helst ingen "trengte inn" utenfra. Også senere har det selvfølgelig vært lydbånd-forelesninger i FSO, men aldri bare det.

Etterhvert skjedde det jo adskillig borte i USA når det gjaldt utbredelsen av Ayn Rands idéer. Bøkene hennes gikk i verdige opplag, også *The Objectivist Newsletter*-artiklene som var kommet ut i bokform, filosofi-professorer skrev om henne, hun ble selv en skattet foredragsholder ved institutter og større forsamlinger og diverse sammenlutninger à la FSO ble dannet med det for øye å fordype seg i hennes filosofi og utbre kjennskapet til den. Det ble følgelig av interesse og betydning å holde seg orientert om dette og det var jevnlig et tema på våre møter, et tema som Tore Bøckmann holdt seg meget velorientert om.

En viktig ny ting kom til å prege bevegelsen på denne tiden – de internasjonale objektivist-konferansene, først Scancon, senere Eurocon. Det hele begynte i København (i 1987 og 1988) hvor den nære Ayn Rand-medarbeideren Harry Binswanger deltok (i -88). Spesielt herfra husker jeg Klaus Nordbys foredrag om Kandinskij, "en av grunnleggerne av det abstrakte maleri" iflg. Aschehougs leksikon, iflg. Klaus prototypen på en gjennomkorrupt sjel som kunne bringe tanken hen på Ellsworth Toohey i *The Fountainhead* og som ble høyt ansett i toneangivende "modernistiske" miljøer og ivrig båret

frem av nihilistiske motstandere av all idealistisk kunst. Siden har det fulgt Eurocon-konferanser i Amsterdam i 1989, i London i 1991 med deltagelse av Harry Binswanger og John Ridpath – en annen nær medarbeider av Ayn Rand som gav oss et fascinerende nærbilde av henne. Videre har det vært arrangement her i Oslo i 1992, i Brussel i 1997, og igjen i Oslo i 2000. Her er ikke tatt med andre konferanser hvor Objektivister har deltatt.

En tid var så Thomas Gramstad formann i FSO, vi holdt møter i hans leilighet på Drammensveien. "Lydbånd-perioden" i FSO var nå mer eller mindre over og nye ansikter viste seg i foreningen. Og takk for det.

Thomas Gramstad ble etterfulgt av Vegard Martinsen som formann. Men før vi går videre om dette må vi nevne en helt spesiell hendelse i FSOs historie. Spesiell for FSO, men langt fra spesiell for organisasjoner generelt, jfr. partiet Venstre. "Kellyanerne" brøt ut av FSO og dannet sin egen forening. Det skjedde ved et årsmøte i FSO januar 1994. Nær sagt naturlig nok var dette en refleks av hendelser som hadde funnet sted i USA. Kort fortalt mente en mann ved navn David Kelly og en del som tenkte som ham, at Objektivist-bevegelsen i USA preget av The Ayn Rand Institute, etablert 1985, ledet av Leonard Peikoff, var blitt for innelukket, preget av ortodoksi, bevegelsen fortjente ikke lenger navnet bevegelse, men var blitt stillestående. De andre, Peikoffs fortsatte tilhengere, mente på sin side at Kelly og hans tilhengere hadde beveget seg bort fra det ideologiske grunnlaget for Objektivismen, eller vesentlige deler av den, og har derfor ikke rett til å kalle seg Objektivister. Rent organisatorisk lurer jo også det generelle spørsmål i

bakgrunnen om hvor vidt et omfang en organisasjon skal ha – hvor smal skal den være, eller, sagt på en annen måte, hvor stor spennvidde tåler den? Men altså, på nevnte årsmøte brøt halvparten av de tilstedeværende ut og dannet sin egen forening. Blodig synd eller en helt naturlig foreteelse? Nåja, hos oss, tør jeg påstå, skaper ikke slikt ondt blod iallfall. Og FSO fortsatte som før.

I de senere år har FSO vært preget av at Vegard Martinsen har tatt på seg store arbeidsbyrder (selv om han nok selv ikke føler det som noen byrde) i foreningen for å holde den gående. Og den er ikke bare holdt vedlike, den har snarere ekspandert, iallfall sett i forhold til lange perioder av dens virke. Han har holdt jevnlig foredrag i FSO-regi om de forskjellige emner som er relevante sett i forhold til Objektivistisk filosofi, såvel på Blindern som i det gamle universitetet på Karl Johan. Han har også slått til med artikler i dagspressen og andre steder og har holdt foredrag i ulike fora, bl.a. i FrP og dens ungdomsorganisasjon, dengang da dette var et bedre sted å være enn i dag. Og han har holdt seg godt orientert om Objektivismens status i "moderlandet" USA og gitt FSO god underretning om denne. En slik aktivitet har ikke vært fremvist av noen i FSO før. Det har da også resultert i at 30-åringen FSO er i full vigør og kanskje sprekere enn på lenge. Dette siste kan kanskje også tolkes dithen at gode og velfunderte idéer ikke forgår så lett – at det faktisk er noe som heter idéer av varig verdi.

Nok et tidsskrift så dagens lys i FSO, *Nye Ego*, med et mindre ambisiøst perspektiv enn "gamle" *Ego*. Det var Vegard Martinsen som hadde ideen til dette tidsskriftet, og Klaus Nordby ble redaktør. Det fikk enda kortere levetid enn det tidligere. Det ble lansert i 1986

og kom ut med bare ett nummer. Parallelt med dette ble det laget en sak som ble kalt AERA (etter en av Aristoteles' læresetninger, hentet fra *Atlas Shrugged*). I motsetning til *Nye Ego* var dette et internt organ, beregnet for sirkulasjon innen foreningen. Det kom ut fra begynnelsen av 1983 og et stykke ut i 1985, og gjenoppstod i 1990 med Vegard Martinsen som redaktør. Siden har AERA vært utgitt jevnlig og utgis fortsatt. Det trenger vel således ingen nærmere presentasjon.

Hvor nyttig har så FSO vært i den tiden den har eksistert? Når jeg gjør meg tanker om den lange rekke av medlemmer og møtedeltagere som har vært gjennom foreningen i den tiden den har eksistert vil jeg anta at disse må ha fått med seg en god del i det minste av det budskap foreningen har til hensikt å formidle. Man er tross alt ikke medlem av FSO med samme sinn som man er medlem av for eksempel Statskirken.

"Det är synd i människan", mener Strindberg. Ayn Rand deler ikke denne og mange andres oppfatning at menneskets lodd mer og mindre er å henslepe sitt liv i denne verdens jammerdal – at det nå engang er slik livet uvegerlig vil arte seg. Hun har fremmet det budskap at mennesket er til

for sin egen del og at det har rett til og bør søke sin egen lykke. For å kunne gjennomføre dette er frihet nødvendig, frihet fra (andre menneskers) tvang. Og det hele dreier seg ikke bare om intellektuell frihet, tilværelsen har også en materiell side hvor det på sin side kreves at man er fri til å handle (selvsagt så lenge man ikke krenker andres rett til samme), m.a.o. kapitalisme (fri markedsøkonomi). Det virker som om dette går opp for stadig flere ettersom tiden går, selv om motkreftene fortsatt er formidable. Og man er neppe utillatelig nærsynt om man gjør gjeldende at den omfattende spredningen av Ayn Rands bøker har vært medvirkende til denne utviklingen.

Ovenstående betraktninger preten-derer ikke å være noen fullstendig revy over FSOs historie. Det dreier seg snarere om et personlig tilbakeblikk hvor nok en god del er utelatt og oversett. Mye mer vil måtte tas med om foreningens liv gjennom 30 år skulle ytes full rettferdighet. Men ett vil jeg likevel føye til: Jeg har selv hatt rikt utbytte av å ha vært med i FSO og er glad for at foreningen fortsatt eksisterer. Og jeg vil tro det samme gjelder for de aller fleste som har deltatt i dens virke.